

Niv. 48
15 genver - 15 c'hwevrer 1974

« POBL VREIZH »

*

B. P. 304
29273 BREST CEDEX
KOUAMANANTOU

Boutin : 6 L

Skoazell : adaleg 15 L

K.R.P. 2746-79 ROAZON

POBL VREIZH

0,50

KELAOUENN UNVANIEZH DEMOKRATEL BREIZH

PENNAD-STUR

Mignoned,

Dek vloaz 'so, pa oa bet krouet U.D.B., e lavare an dud : «bado ket c'hwec'h miz !». Ma ! bev ha yac'h omp bepred. Labourer hon eus ivez, sur ! Ha start eo bet al labour-se alies, met morse n'hon eus digalonekaet : pa veze graet ur reunion, a-wechoù ne zeue nemet un den d'hon selaou. Pa 'c'h aemp da werzhañ hon c'hazetennoù, a-wechoù ne veze ket gwerzhet kalz. Neuze e veze graet ur reunion all ; neuze ec'h aemp da werzhañ adarre ! Ha tamm ha tamm e c'honzemp tud, ha tamm ha tamm e veze gwerzhet muioc'h. Dek vloaz hep diskregiñ, dek vloaz o tisplegañ hon mennozioù (ideoù) da labourerien hon bro, dek vloaz oc'h en em frammañ, o wellaat hon strollad !

Arabat krediñ e vezemp arri (erru) mat gant ar strolladoù politikel all. Diouzh un tu (hini ar strolladoù kleiz gall) e veze graet «kosh Breizh-Atao-ed» pe «Nazied» ac'hanomp. Diouzh an tu all (hini an Emsav breizhek, dre vras), e veze graet ac'hanomp «ar re ruz, aiou, aiou !» (pe marteze «ar moc'h badezet»).

Ne oa ket aezet hon jeu, kweda ! Met se n'eo ket tener (strikt) ! N'eo ket bet aner hon labour, pell ac'hane. Dek vloaz 'so, pa lavaremp «un drevadenn (koloni) eo Breizh», e veze graet goap ouzhimp gant an dud. Bremañ, pa vez lavaret kement all, n'eus den o c'hoarzhin. Er votadeg vras diwezhañ, e oa moien da lenn, war afichennoù 'zo eus ar P.S., en galleg evel just : «Pour une Bretagne socialiste». Diouzh an tu all, en Emsav, eo deuet ar c'hiz bremañ da vezañ ruz (pe roz). Ha ni, da-larse (gouez dezhe), zo «stalinourien» bremañ ! Pet a c'hevier n'eus ket bet kontet diwar hon fenn ! Ret eo bezañ sirius memestra : klaskit ur strollad all (gall pe breizhek) 'lec'h ma vez bodet bep miz dileuridi (delegeed) eus ar strollad a-bezh (pemzek den choazet bep bloaz dre votadeg er c'hendalc'h (kongrê) mui un dileuriad eus pep kevrenn, 27 en holl hirie !) evit divizout petra 'vo graet e-pad ar miz ! Klaskit ! Evel just pa'z eus bet divizet un dra gant ar muianiver (majorite), eo ret d'an holl sentiñ goude : kreizennerezh (sañtralism) demokratek a vez graet eus se. N'eo ket aes, avat, sentiñ atav. Met ma vije graet mod-all, ma sachfe pep hini diouzh e du, e vije drailhet buan ar stal ? kweda. Ret eo kaout un tamm urzh memestra ! evel-se hepken e vez graet labour vat.

Ya, labour vat hon eus graet, met hir eo an hent c'hoazh hag ezhomm 'vo eus ur bern tud da gas an erv da benn.

Ezhomm hon eus ac'hanoc'h holl, mignoned !

Hastit buan dont ganimp !

UDB

DEKVET DEIZ-HA-BLOAZ U. D. B.

PENNAD-KAOZ GANT ur gwemonier

UR GWEMONIER WAR AOCHOU BREIZH

PA ZAV DIOUSKOUARN D'AR MOGERIOU

D'al lun 3 a viz kerzu, Escaro, treser er gelaouenn «an Houad hualet», o weled gouloù e apartamant nevez ar gazetenn-se, staed Sant-Honore e Pariz, a savas ar viñs hag en em gavas dirag labourerien, sañset o echui labourioù bet graet gant tud all pell a oa dija. Buan a-walc'h e komprenas Escaro e oa ar baotred-mañ o lakaad mikroioù er mogerioù : orjal hag ardivinkoù a oa a-stalbez er pezioù. Hini ebet eus al «labourerien» ne oa gouest da lavarout ano e batron. Er mēz, war ar ru e oa paotred Mari-Robin o hedall, bep a dalkie-walkie ganto. Amzer da Escaro da hovel rener ar gelaouenn ha setu nijet al laboused noz gand o binvioù.

Piou e-neus graet an taol ? ha perag ?

Hervez an «Houad», an D.S.T. an hini he deus graet an taol c'hwitet-se hag anioù poliserien a zo bet disklêriet er gelaouenn. Evel just Marcelin ha Messmer a nah kement tra. An eil euz an aotronez vras-se, atao an ton hag ar pardon gantañ e-neus lavaret e oa homañ eun afer iskis, iskis ; c'hoant dezañ moarvad da rei da gredi d'an dud e vije bet ijinet pep tra gand an «Houad» e-unan. Se zo klask ober «al lu» ganeom, n'eo ket gwir, tudoù ?

Perag bremañ ? Moarvad evit klask gouzoud anioù ar re a gas keleier diwar-benn troioù kamm pennou braz an U.D.R. d'ar gelaouenn... Anad eo ez int aliez implijidi a renk uhel, tud honest, heuget gand al laeron hag allamponed a zo e penn ar stad. Anioù an implijidi-se an hini oa an D.S.T. o klask gouzoud.

Ha bremañ ? Kouezet eo an afer etre daouarn ar justis. Daoust ma'z eo gouest ar barner, e vo diēz dezañ disklêria pep tra, stourmet vo outañ gand an dud e karg hag an traoù a chomo da ruzañ, da ruzañ ken na vo ankounac'haet an afer-se evel hini Ben Barka ha meur a hini all.

Ema ar stad etre daouarn eur parti hepken, evid mad eur rummad hepken. Ema ar preñv don e-barz an aval.

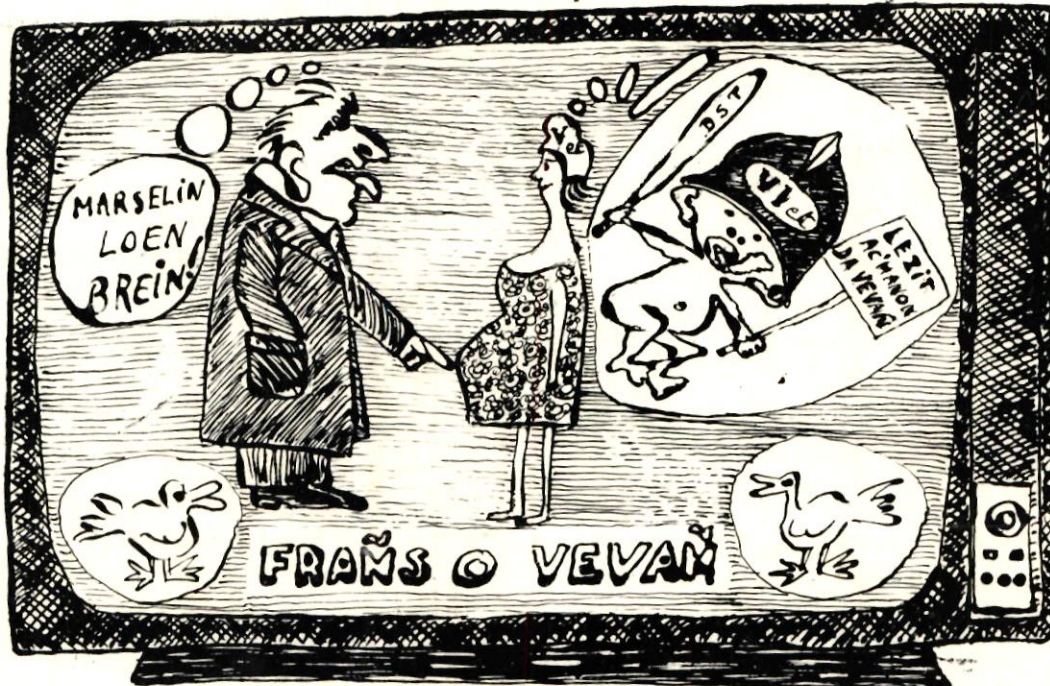
EUN AMPREVAN NEBEUTOH

«Pep hini en deus e stumm da laza laou».

(krennlavar)

D'ar yaou 20 a viz kerzu eo bet lazetañ an Amiral Carrero Blanco, penn-rener gouarnamant fasist Bro-Spagn ha kamalad braz da Franco. Dindan ar straed leh ma tremene evid mond d'an oferenn e oa bet stignet ar vombezenn hag a strinkas e oto en êr, tregond metrad uhelder war a lavarar.

Piou oa Carrero Blanco ? Eur fasist a vihanig

pe dost, eun den hep pleg ebet, kri ha kaled e keñver an demokrated hag a zo kalz anezo o vreina e prizonioù Bro-Spagn abaoe bloavezioù ha bloavezioù zo.

Piou e-neus graet an taol ? Ar strollad E.T.A., hervez ar strollad-se e-unan. Bez' ez eo E.T.A., (Euzkadi ta Askataduna, da lavared eo Bro-Euskadi hag he frankiz) eur strollad euskarad savet evid difenn hag adsevel Bro-Euskadi, Bro ar Vasked enni seiz rannvro a bep tu d'ar Pireneou ; 4 e Bro-Spagn (Navarra, Alava, Biscaye, Guipuzkoa), 3 e Bro-C'hall (Labourd, Navarre, Soule). Unvani ar seiz rannvro-se ha sevel eur stad socialist eo pal tud E.T.A. Evel just e kavont war o hent ar stad spagnol hag ivez ar stad gall, mignoned vraz o-daou pa vez d'ober gwaska poblou vihan. E kreisteiz Bro-Euskadi koulskoude eo kreñv an emzav hag E.T.A. a sko kaletoh-kaleta dre ma stard ar wask war ar vro. An taol-mañ, moarvad, n'eo nemed unan euz bizier kenta ar skeul ema paotred E.T.A. o pignad warni. Gand sikour eul lodenn vraz euz o henvroidi, disket ganto e oant kolonizet ha brevet dre m'o deus gouzañvet poanioù ha glahar leiz o ler, gand sikour demokrated Bro-Spagn ha leh all e hell font, hep dale, teurel er mēz Franco hag an torad amprevaned a zo dindan e askell. Neuze 'vo digor hent ar frankiz evid Euskadi. Med kalz a labour a chomo d'ober c'hoaz, dreist-oll e rannvroioù an hanternoz, leh ma'z eo disheñvel stad ar vro. Eno eo gwasket an dud en eun doare touelluz, dre zindan. Eno evel e Breiz, eo red digeri o daoulagad dezo, diskouez dezo e peseurt stad truezus ema o ekonomiezh, o yez hag o sevenadur, addeski dezo karantez bro, eul labour hir hag arabaduz a-wechou ; med red mad eo ober gand an traoù evel m'emaint.

UR SKOL GOUENZ EN EUSKADI

Ar skolioù re vihan ne blijont ket d'ar gouarnamant, se zo sklaer. Pa vez serret ur skol, eo ret bezañ fur ha sentus ha kas ar vugale d'unan all, pell diouzh o zi, dre ur c'harr-boutin. A gav deoc'h ?

Peizanted ur gêriadenn vihan, Aragne hec'h anv, e-kichen Tardets, e Bro-Euskadi, n'int ket bet a-du gant se, pell ac'hane ! En gwirionez, int bet kustumet d'en em zifenn, e-barz ur gevredigezh krouet dek vloaz 'so, an «ASAM» (kevredigezh evit saveteiñ labour douar ar menez).

Ne oa nemet dek bugel e skol Aragne warlene, ha serret eo bet e miz gouere diwezhañ. Ya, met ar beizanted du-hont a oar mat un dra : serriñ

ur skol a zo lazhañ ur gêriadenn, ha ne fell ket dezho mont kuit diouzh o c'horn-bro. Setu perak o deus divizet mirout o skol vihan en ur baeañ ur skolaer, o-unan pe gant sikour tud a youl vat. Savet ez eus bet ur c'homite-skoazell, un hanter-kant den bennak ennañ. Roet e vez dek lur gant pep hini bep miz.

Ahend-all peizanted an ASAM a vez roet sikour dezho alies gant paotred yaouank n'houlont ket ober o c'hoñje. Gwelloc'h eo dezho labourat start evit pemp lur an devezh eget mont da soudard. Gwreg unan eus ar re-se a zo bremañ skolaerez en Aragne.

Ha ne gred ket ar polis ober un dra bennak anep peogwir emañ an holl dud a-unan : ar beizanted, kerent ar skolidi, hag ar re o deus disantet diouzh an arme. Ur skouer fall, neketa ? Ar skol-se n'eo ket bet asantet dezhi gant rektor an Akademiezh evel just. Gwell a se ! Evel-se ez eo an traoù kelennet enni ar re dibabet gant kerent ar skolidi o-unan, ha n'int ket atav heñvel ouzh re ar skolioù ofisiel !

Un dra zo da rebech marteze. Ar skolidi a oar mat komz euskareg, met ar skolaerezh, ur barizianez anezhi, ne oar nemet ar galleg. Mod all e vije bet posubl krouiñ ur skol divyezhek. Dont a raio diwezhatoc'h marteze, goude ma n'o deus ket ar beizanted goulennet kement-se betek-hen «Trawalc'h, emezo, kaozeal euskareg».

TROKADENN

— Trugarez, Aotroù Rener, evit ho pleunioù.

— N'eo nemet balan, Dimezell. Lakait anezhe war ho purev. Kutuilhet em eus anezhe en-dro d'an ti am eus prenet e Breizh, brav ar vro, ur souezh ! Nemet anv ar gêriadenn diaes da zistagañ : Kêrvoualc'h.

— Pelec'h 'oa da benn, paotr kaezh, evit leuskel da viz-yod gant ar waskell ?

— Aotroù Doktor, d'ar c'houiz-mañ eus ar bloaz, evel kustum, 'mañ ket va fenn gant va labour, sorc'hennet on gant soñj ar balan a greske gwechall, tost da di va zus e Kêrvoualc'h, e Breizh.

Ren' Skeren

Hag a-nevez er vro?

DA GENTAN

Bloavezh mat a souetomp deoc'h,
yec'hed ha prespolite,
ha Breizh sokialour a-raok fin ho puhez.

UR SELL A-DRENV

«Kentañ labour tud a fell dezhe adkemer o flas
er bed a zo, evel just, dishualañ ha gwellaat o
yezh».

Albert Memmi.

(Poltred an trevadennet — stad ar skrivagner).

Memestra, na buan e tremen an amzer ! Tri
bloaz 'zo dija m'o deus kroget kenlabourerien
P.V. da duañ paper gant gerioù brezhoneg. Ret
e vo kontañ (pa vo amzer !) istor an nebeut
paotred-se a stage e 1970 da zifenn, e yezh ar
vro, Breizh ha labourerien Vreizh.
Hon niverenn 48 a ziskouez he fri. Ra vo degem-
eret mat ganeoc'h, breudeur ha c'hoarezed, hon
prof an hini eo evit ar bloavezh nevez, a greiz
kalon.

GERIOU KOZH, GERIOU MAT

Mar n'hellez ket stummañ an dud diouzh da
c'hoant, na zeuet ket da wir evidout an dra-
enep : n'en em lez biken da vezañ stummet gant
an dud hag an darvoudoù.

Na glask ket drevezañ an

Na glask ket drevezañ ar re all. N'o c'hemer ket
da varnerien war da vuhez. E pe lec'h ha gant
piv bennak e vi, en em voaz da chom dalc'hmat
evel un enezenn e-kreiz ar c'houmمو, evel ur
menez en avel hag aer c'houmمو.

Sketla Segobrani. 1925.

(Kelennadur Vissurix).

HEP LABOUR, BUHEZ EBET

HEP BRETONED BREIZH EBET

Abaoe un nebeut mizioù, un dra bennak a grign
empennoù un tamm mat a batroned e Breizh :
daoust ha posupl e vo dimp «kenderc'hel» er
vro-se ? marteze 'vefe gwelloc'h cheñch plas.
Ma ! ni a gompren mat-tre anezhe, bez' e chom
sanket don en o c'hroc'hen lart drein anvet
Chaffotiaux et Maury, Le Joint Français, L.M.T.,
Ericsson, Braff, Doux, e PederNEG bremañ, hag
all..

Sur un dra, aet int skuizh gant ar sindikadoù,
skuizh gant ar Vretoned, ha tapet kalon-lok
diwar ar c'hwez dispac'h a sav d'o fromelloù ha,
gwasoc'h c'hoazh, d'o yilc'hier.

Gouzout a reomp mat-tre petra 'dalv labourerien
Vreizh evite ; dija un tamm mat ac'hanomp o
deus graet anaoudegezh gant an dilabour ha
tañvaet blaz c'hwerv an dizesper.

Ata, tudoù, war an tamm douar-mañ ez eo pol-
itikel pep tra, priz hon tamm bara, priz ar petrol,
hon droed da labourat hag hon droed da vevañ.
Ret vo dimp cheñch penn d'ar vazh evit bezañ
mistri war hon buhez-pad, ha labour adsevel
Breizh ne vo ket ur c'hoari bugel !

Arabat disoñjal un dra : emañ hon planedenn-ni
e kreizig-kreiz hon daouarn, ha pas e lec'h all !

TI DOUX, PEDERNEG

Abaoe pemp sizhun, nepell diouzh Gwengamp,
e PederNEG, e ra grêv tost da gant den e ti Doux.
Eno 'vez lazhet yer a-hed ar bloaz ha pinvidik
mor ar patron ; pezh a zo, sellet 'vez muioc'h
ouzh ar paour kaezh loened eget ouzh al labour-

erien.

Ar re-mañ o deus savet klemm gant harp o
sindikad, betek bremañ n'en deus ket o fatron
kavet tu da doullañ kaoz gante.

Spi hon eus e vo pleget a-benn ar fin da c'houl-

PRIZ AR C'HIG, PRIZ AL LAEZH

Da fin ar bloaz 1973, o deus diskouezet saverien
loened-korn ha produerien laezh o imor fall.

Dre ma rae pennoù bras ar gouarnamant skouarn
vouzar ouzh o goulennnoù, int aet d'ober un dro-
iad a-dreuz kêrioù brasañ ar vro : Kemper,
Kemperle, Douarnenez, Lokournan-Leon, Pont-
'n-Abad, Gwitalmeze, Foujera, Kastellin, Klison,
Kastell-briant, Gwened, Sant-Brieg, hag all.

Un tamm bizit o deus graet alies da Di an
Tailhoù, petra 'fell deoc'h ? A-ouenn int gant
paotred Bastian ar Balp ! Ha marv eo «Madam'
Gabelle ?

Prederiet int holl, rak n'eo ket posupl dezhe
kenderc'hel da goll arc'hant, petra 'vo ret ober ?
Mont kuit ? Da belec'h ?

Emañ an holl Vretoned er memes sac'h, kaer
'zo dimp labourat, gwech ebet ne vo sellet
ouzhimp. Mistri al Labour-Douar e Frañs ara
foultr-kaer eus amzer-da-zont ar Vretoned ; gant
ma vo komprenet 'benn ar fin an dra-se gant
hon c'henvroiz.

UN OFERENN NEDELEG

Da reiñ un tamm lufr d'o abadennoù fin ar
bloaz, o deus pennoù bras an O.R.T.F. skignet
un ofereñ evit Europa, hini Nedeleg e Lam-

UR BARADOZ EVIT AR RE BINVIDIK

E poent emeur da sevel, e Benoded, ul lojeiz
bras evit an «hydro-thérapie», heñvel ouzh hini
Bobet, e Keberen. Aze, ur seurt tud, P.D.G.-où,
pennoù bras ar politikerezh gall, tud sinema hag
all e memes renk, a gavo ul lec'h kaer-meurbet
da astenn o c'horfoù. Neuñ a rafent en dour
mor tōmmet, tommheoliañ, skoachet gant mell-
où, gwerennoù, dirak ar mor hag an traezh ;
medisined, infirmierezed a raio war o zro. Pa
weler stad yec'hed labourerien Breizh, e chomer
mantret !

ennoù al labourerien, rak n'eo ket tra-walc'h
d'ul labourdi bezañ an hini modernañ er vro pa
seller ouzh an dud a labour ennañ evel ouzh
astud, mat hepken da dennañ ar brasañ profid
dibute !

Gwitalmeze (ra vin pardonet gant Leoniz ma
fazian).

Klevet hon eus tonioù dispar ha sonerezh mod
nevez, ha klevet hon eus brezhoneg.

Nondidie ! (Tregeriad on), memestra, divezh eo
ar vro a nac'h ma vije kelennet hon yezh en hon
skolioù hag a laka tud Europa da grediñ ec'h a
an traoù eus ar c'hentañ, ganimp, hag evit he
brasañ gloar.

Kinnig ma jod kleiz goude ma jod dehoù ? Bik-
en-james !

AN DOUAR HAG AN DEN KOZH DALL

... Pe hini an dra gentañ, ma mab,
A dle ober ul labourer mat ?
Hadañ a-dreuz, hadañ a-hed,
Lec'h ma vo teil e vo ed,
An dra gentañ eo kavout teil.
Holla 'ta ! honnezh eo an eil.
An dra gentañ 'zo ar c'hleuzia'
Hep ar c'hleuzioù n'az po netra.
Ma levez-te da bark digor
D'al loened gouez, d'an avel vor,
Ar pezh a vano dit e-barzh
Ne gargo ket yalc'hig ar barzh.

Ur werz kozh
eus ar XVIIvet kantved

Tost e vo hotelioù luks, tachennnoù golf, porzh-
ioù lien e Benoded pe Forest-Foen da zegemer
pep yot (yacht). Ouzhpenn, ar gompagnunezh
SPUR, eus Paris, he deus prenet gant kambr-
kenwerzh Kemper, Palez an emvodoù. Ur c'haz
ino, gant an holl c'hoarioù arc'hant, a yelo en-
dro. «Benoded a ranko bezañ ur gêr a standing
uhel», en deus layaret rener ar SPUR.

Tamm ha tamm, ec'h a douaroù hag aochoù
hon bro gant ul lorgnezh leun a arc'hant. Sinet
eo gant ar prefed (gant ali Poujade, evel just)
sevel tourioù bras e Forest-Foen, «Marina pieds-
dans l'eau».

En tu all da Sant-Voran, e welomp cholori evit
(kendalc'h p.5)

"ME ZO BET FUZUILHET"

Pennad kaoz gant Iv an Anton

eus an Arvor-Pleuvihan

AR BONEDOU RUZ

Ur vandennad all a ya etrezek Brieg. War War blasenn ar bourk, goude an oferenn, en em gav ur bobl a dud. Hag e tibabont o fennoù.

Unan anezhe, Laoräns ar C'heo, ur pikol den, gwisket gant un hivizenn ruz, goude bezañ lak-aet skeiñ war an daboulin, a c'halv an dud da vont da vaner «ar Veuzid» (la Boixière) — evit laerezh armoù ha lazhañ ar markiz de la Coste, mar bez eno.

Unan all zo c'hoazh evit atizañ ar selaouerien : ar «Mogn bras» a vez graet outañ. Goulenn a ra digante mont da gerc'hat ar person en e bresbital.

Kavout a reer anezhañ o leinañ gant person Edern. Hag e rediont an daou veleg d'o heuilh betek ar blasenn.

(DA VEZAÑ KENDALCHET)

E. KERVELLA — F. KERRAIN.

Pobl Vreizh : — Klevet hon eus lavarout e oac'h ur c'hombatant kozh goude ma ne oac'h nemet c'hwezek vloaz e-pad ar brezel.

Respont : — A ya 'vat ! C'hwezek vloaz oan pa' c'hon bet fuzuilhet.

P.V. : — Penaos ? Fuzuilhet oc'h bet ?

R. : — Ya. Dek boled 'm eus bet em c'horf. Ha daou «coup de grâce»... Unan e-barzh ma lagad hag unan en tu all... gant ar Voched !

Ma mamm zo bet lac'het en deiz-se ivez.

P.V. : — Petore bloaz oa se ?

R. : — E 1944.

P.V. : — Kazi fin oa ar brezel d'ar c'houlz-se, 'oa ket ?

R. : — Ya, kazi.

P.V. : — Ha penaos e oac'h bet kemeret ?

R. : — Kemeret oan bet evel otaj. Rak Boched a oa amañ e Krec'h-ar-Maout, en Arvor-Pleuvihan a oa bet tapet gant paotred ar Rezistañs. Sede goude, ar Voched zo deut da gemer ac'hanomp e-barzh ar porzh, ur c'hamalad din, ma breur ha me... Met goude oa deut ma zad hag e oa roet ma breur dezhañ... Ha ni oa dalc'het da vont gante hag ec'h omp en em gavet gant ur c'hamalad dimp a oa war bord un toull-karr. Neuze omp bet kaset tout e-barzh ur park. Ma c'hamalad hag ar re all zo bet lazhet eno.

P.V. : — Ha c'hwi neuze ?

R. : — Me oa e-barzh ar c'hreiz ha «diskennet» on bet ivez peogwir am boa bet dek boled ! Chomet on div eur war ar plas ha goude on aet d'ar gêr ma-unan c'hoazh...

... Ha 'benn oan arru er gêr e oa ma mamm war ar gwele, marv, lac'het gante ivez...

... An dud n'anavezent ket ac'hanon oc'h antren e-barzh an ti gant ar gwad a oa warnon... Ha ma lagad en pign ha tout...

... Bremañ 'm eus ul lagad gwer, ul lagad nevez. Bremañ eo brav !

P.V. : — Ha penaos eo bet kont goude ?

R. : — Kaset on bet d'an ospital. Ha c'hoazh oa ket moien kemer ac'hanon rak leun oa... Gwaz ma c'hoar oa aet da welout hag-eñ e oa plas din ma c'hoar oa aet da welout hag-eñ oa plas din. Ha peogwir ne oa ket moien da sirkuliñ 'oa ket kap ar chirurgianed da zont eus Lannuon. Sede eo bet tennet ar boledoù diouzh ma c'horf gant an Doktor Etesse neuze. Goude oa bet ret gor-toz... Derc'hel a raen da c'houlenn ma mamm... Tout ar re all a zeue da welout ac'hanon nemet ma mamm n'arrue james !

... Goude 'm eus ket soñj. Pevar miz on bet chomet hep kaozeal...

... Met en Arvor-Pleuvihan e oa un tamm mat washoc'h peogwir e oa bet martirizet un toullad e-barzh Krec'h-ar-Maout.

P.V. : — Pet oant en holl ?

R. : — O ! Seizh pe eizh war-n-ugent pe ouzhpenn. 'M eus ket soñj kaer. Aze oa bet start. Partout goude e oa Boched war ar roud. Un tamm ouzhpenn hag e vije bet devet Landreger c'hoazh gante... Droget oa an Alamanted neuze. Ret eo bezañ sot evit ober traoù evel-se.

... Gwelout 'ran anezhe c'hoazh, troñset o mañchoù gante...

P.V. : — Seurt darvoudoù a dle bezañ diaes da ankouaat.

R. : — O, 'vo ket moien da ankouaat james ar pezh zo tremenet. Mat 'vez kontañ se d'ar re yaouank, abalamour ma n'arruo ket james kement all gante.

P.V. : — Ha peseurt labour a rit bremañ neuze ?

R. : — Feiz, dastum goumon. Bremañ 'vez kemeret en glas. Goude 'vez kaset d'ar Finister e-barzh kamionoù da sechañ anezhe vat ha gwennañ anezhe. Met bremañ zo cheñchamant, koa ! Bremañ 'vezont kemeret en glas.

P.V. : — Mod all, amañ, diouzh pezh hon eus komprenet, oc'h pemp pe c'hwech oc'h ober se en Arvor-Pleuvihan ? Peseurt oad o deus ar re a ra ar vicher-se ? Daoust hag-eñ zo re yaouank en o zouez ?

R. : — A ! n'eus ket kalz avat. Ur pevar bennak ec'h omp. Met evel re yaouank n'eus met unan bennak a zo o navigañ ha pa deu en permission e ra tammoù bihan evel-se... evit sikour e dud, koa. A hent all, ne ra ket.

P.V. : — Ne ra ket met pa vez en permission ?

R. : — Ya. Just. A hent all, ne welan hini yaouank all ebet, evit lavarout ar wirionez.

P.V. : — Ur vicher start e tle bezañ ?

R. : — Ya. Ur vicher start eo, surtout pa vez yen evel d'ar c'houlz-mañ ar bloaz. Ha memes a hent all ivez.

P.V. : — Met penaos 'vo graet ma n'eus ket re yaouank da gemer ar vicher, evit fornais an uzin ?

R. : — Tud ar Finister eo a labour evit an uzin-mañ. Ar re-se a sec'h bodre evit an uzin-mañ. Ni n'hon eus ket bodre amañ... Erfin, bez' a zo ! Met e-barzh ar mor emañ. Ret 'vez kaout bagoù evit mont da gerc'hat anezhe, koa. Amañ n'hon eus ket bagoù.

Komzoù dastumet gant Strollad Lannuon

LE PROCES DE BURGOS

GANT Gisèle Halimi

Gisèle Halimi

Le procès de Burgos

Préface de Jean-Paul Sartre

Collection Témoins
Gallimard

o deus soñjet e oa mat lidañ trivet Deiz-ha-bloaz prosez Burgos, en ur gas Carrero Blanco, ministr kentañ Bro-Spagn da dremen noz Nedeleg e Walhalla ar fachisted ! N'hon eus ket gwelet kalz a dud, en-dro deomp, o tougen kañv d'al lorgen-se, ha klevet hon eus bet zoken unan bennak o vousekanañ war don *Son ar botaouer-koat* :

**Carrero a zo maro
Tranlardireno !
Na pegoulz e kreñv Franco ?
Tranlardiralanla
Tranlardireno !**

Yann-Bêr Piriou.

Kement hini en deus bet taolet pled ouzh darvoudoù ar bed abaoe dek vloaz, en deus bet tro meur a wech, da lenn anv an advokadez Gisèle Halimi er c'helaouennoù. Djamilia Bouhired ha Mehdi Ben Barka a zo bet difennet ganti. *Kevrenn-enklask lez-varn Brussel* diwar-benn torfedoù-brezel an Amerikaned er Vietnam, a zo bet prezidet ganti ivez. Bet eo evel evezhierez e prosezioù Rabat hag Aten ha, nevez 'zo, he deus gounezet kalz a vrud er stourm renet gant ar merc'hed evit frankiz an diforc'hañ. Kaoz zo bet memes, n'eus ket pell, eus he levr *La Cause des Femmes*.

Ul levr all, un tammig klokoc'h, a fell dimp lakaat da zont war c'horre amañ : *Le procès de Burgos*, embannet e 1971, e ti Gallimard. Ur mell levr 321 bajenn eo, ennañ ur rentañ-kont resis eus an doare euzhus m'eo bet «barnet» ar Vasked kar-o-bro, evit bezañ lakaet d'ar marv ur polis anvet Manzanar a oa gwir bourev Euzkadi (bro ar Vasked). Ret eo gouzout e oa bet gwechall Manzanar e servij ar Gestapo. Ya ! Sede aze an dud a zo o ren e Bro-Spagn, hirie an deiz ! Hag e vez gwelet Pompidou, Kissinger, Bourguiba, ha betek Boumedienne o kas pellskridoù da vMadrid evit lavarout pegen glac'haret int holl gant marv kriz Carrero Blanco kaezh ! Peadra da heugñ !

En he levr, en tu-hont da brezegennoù ar varnerien hag an tamallidi, ec'h embann ivez Gisèle Halimi lod eus ar pennadoù bet skrivet e kazetennoù ar bed diwar-benn Prosez Burgos hag ar stourm a-eneb Franco. Posubl eo gwelout evel-se penaos, evit darn, n'eus met stourm al labourerien spagnol hag a gont. Eus Euzkadi hag ar Vasked ne reont foeltr forzh. Piv eo, koulskoude,

a sko an taolioù kreñvañ a-eneb fachisted Madrid, ma n'eo ket partizanted an E.T.A. ? Met ret eo lavarout penaos eo bet lakaet sklaer gant brogarourien Euzkadi n'hellent ket seveniñ frankiz o bro e stern ar Gaptalouriezh. Ar Vretoned, am eus aon, n'int ket holl degouezhet ken pell war dachenn ar mennozioù. Kalz re a em-saverien a gred c'hoazh e vije gwellaet an traoù o lakaat kapitalisted breizhat e-lec'h ar re c'hall. Ezhomm bras o deus, ar c'henvroiz-se, da studiñ don mennozioù ar Vasked, rak ar pezh a zo reizh du-hont, a zo ken reizh all amañ ivez : frankiz gwirion ebet evit ar pobloù bihan e skeud al Leue Aour.

Levr Gisèle Halimi a grog gant ur raskrid a dlefe bezañ lennet ha prederiet gant pep Breizhad. Skrivet eo gant Jean-Paul Sartre ha ma kont dre ar munud istor an Emsav en Euzkadi, e pled kalz ivez gant kudenn ar pobloù bihan en Europa. Merkañ a ra mat-tre levezon brezel Aljeria war ar Vasked, met ivez war an Okitaniz hag ar Vretoned. Evit ar wech kentañ, setu ur skrivagner gall a-bouez o sevel a-du ganimp. «...selaou mouezhioù ar Vasked, ar Vretoned, an Okitaniz, ha stourm en o c'hichen, a zo un doare, evidomp-ni Frañsizien da zifenn frankiz gwirion Bro-C'hall. Rak bez' ez eus ur bobl euskarat, hag ur bobl vreizhat, met ar bobl gall a zo bet lac'het gant ar jakobinelezh hag an industrializasion. N'eus ken, hirie, met engroezioù gall.» (pajenn XXX).

Burgos ! Tri bloaz 'zo dija m'emañ Eduardo Uriarte, Izco de la Iglesia hag o c'hamaladed, o louediñ e prizonioù Franco. Buan e tremen an amzer pa ne vever ket en ur prizon ! Soudarded an E.T.A. (Euzkadi hag he frankiz)

Ur baradoz evit ar re binvidik (kendalc'h p.3)

lakaat war-sav ur ZAC pe ZAD gouest da zegemer 20 000 pe 40 000 tourist nevez.

War-zu pleg-mor Gwaien, e parrezioù Plomeur, Sant-Yann, Tregeneg, Treogad, Plovan, e weler ar vourc'hizien o c'hoantaat war paludoù ha loc'hioù ar c'horn-se. Betek-henn e c'hall pep hini pourmen, pesketa, chaseal ; ar skolidi ha memes tud Skol-Veur (fak) Brest a zeu alies da studiañ an holl ouennoù laboused a gaver du-hont. Siwazh un hent «touristik» zo bet savet, a-dreuz etre Treogad ha Tregeneg, ha pouezañ a ra ar vourc'hizien war ar vaered hag ar beizanted evit ma ve koñje da sevel tiez war ribl al loc'hioù.

Poent bras eo d'ar Vretoned kompren kudenn an douristelezh (tourism) araok ma vefent mouget ganti. Dre forzh prenañ douaroù, sevel tiez ha kemer kêrioù a-bezh evel Benoded pe Forest-Foen e teuo ar vourc'hizien da vezañ mistri er vro. An deiz-se e c'hello ar vicherourien mont kuit buanoc'h c'hoazh evit hirie hag ar re a chomo ne vefont nemet mevelien.

Ni, tud an U.D.B., a zispleg hep skuizhañ e pelec'h emañ an dalc'h, dañjer bras a zo. Douaroù, aochoù, mor hon bro zo binvioù-labour ar beizanted, ar vartoloded, ha da Bobl Vreizh a-bezh ez int. Taolomp er-maez da gentañ an dud fall a fell dezho gwerzhañ hon bro d'ar vourc'hizien, Ar Rest — maer Forest-Foen, Peron — maer

Kombrid, ar guzulierien jeneral a-zehoù, Becam, Guermeur, hag an holl amprevaned eus ar memes gouenn.

Nann, n'eus ket da zibab, pe ur vro evit labourerien Breizh, gant harp labourerien ar bed-holl, en ur ger, ar sosialism, pe un «Ouest» prenet gant ar vourc'hizien.

Kevrenn U.D.B. Kernev.

BREZHONEG

E brezhoneg eo bet livet ar pankartennoù - lec'h un tamm e pep lec'h e Breizh e-pad penn-kentañ miz here.

Voiouchen, kañfarded yaouank emaoch o vont da laret.

Arabat deoc'h krediñ e c'hellfe tud a bep korn eus ar vro en em glevout a-gevret war ar prim ha diwar skañv. Na zisoñjit ket zo bet graet kement all e meur a lec'h ha meur a wech dija.

Mirout da vougañ kultur Breizh hag ar brezhoneg a fell dimp.

Herzel da waskañ war ar Vretoned a fell dimp.

Rak mouget int gant pennoù bras Bro-C'hall evit tennañ gounit diwar o c'houst. Ezhomm o doa ar vourc'hizien e teufe ar Vretoned da vezañ estrañjourien en o bro, e teufe ar vugale da vezañ estrañjourien dirak o zud o komz brezhoneg, ezhomm o doa terriñ nerzh kevredigezhel ar Vretoned. Kement-se oa ret dezhe evit ma yafe

ar Vretoned da loened doñv, binvioù, mat da gĩañ en o uzinoù e Pariz, mat da dorchañ o ziez cheuc'h, mat da vezañ gisti...

Ha bremañ ez a kuit c'hoazh lodenn vrasañ ar re yaouank da labourat e broioù all, deuet eo ar beizanted da vezañ mevelien ar C'hredit Agrikul, en uzinoù e tenner gounit ar muiañ ar gwellañ eus ar vicherourien, klask a ra ar bromoterien ober eus Breizh bro ar vakañsoù... evit gounit arc'hant, ha gwerzhet e vez ar c'hanaouennoù breizhat, aozet festoù-noz-bidon. Met diaes eo deskiñ brezhoneg er skolioù, n'eus «licence» brezhoneg ebet er Skol-Veur, n'eus plas ebet evit ar brezhoneg er skinwel hag er radio, lakaet e vez muioc'h-mui a anvioù-kêr e galleg dre ar vro evit lakaat da grediñ eo marv ar yezh a vez komzet war ar maez hag a oa yezh kentañ ul lodenn vat eus ar re a zo e kêr, ar yezh a vez desket muioc'h-mui gant ar re yaouank. War zigarez bezañ demokratek e vez nac'het kement goulenn a vez, a-wechoù veto ar prefed a zo sufis.

Deomp-ni da stourm 'ta.

Ar bagad «brezhoneg bev» en deus dibabet stourm war dachenn ar pankartennoù-lec'h, rak tagañ a reer war-eeun ar re giriek — ar stad vourc'hiz hag e vevelien — ha lakaat a reer ar Vretoned d'en em gavout e pep kroazhent gant o stourm kulturel.

Un dachenn eo ma c'hall pep hini degas e vannac'h liv.

Brezhoneg bev.

Bodadoù stourm evit ar brezhoneg.

1974 UR BLOAVEZH MAT

MERC'HED PESSEL

Daoust d'an tregont vloaz tremenet, e welan di-rak va daoulagad evel pa vefe dec'h. Penaos e raed anezhe, Solange ha Jacqueline evel ma veze ar mod d'ar prantad-se war ar maezioù ? Ne ouzon ket. Atav, me wel o dremmoù, blev melen pikoù panez, o daoulagad digor bras ha, pa laren un istor plijus bennak, un tammig kouart koulskoude.

Skolaer e oan e Bertelame, ha bemdez, goude skol, ez aen da welet tud va skolidi. Evit ober anaoudegezh gante, ya, evit larout dezhe penaos e labourer er skol, met ivez evit gwellaat va brezhoneg ha — pa oant tud tachenn — goulenn un tamm amanenn digante... Atav e vezen degemeret mat.

Tud an div c'hoar a chome war vord an hent a gas a Vertelame da Sant-Adrian, ur gêriadenn war ribl ar Blañvoezh.

En ti-se em eus graet anaoudegezh gant ar vezh hag an dic'hoanag. Ar vamm-gozh ne oueze nemet brezhoneg, ar vamm ivez evel rezoù, met ar merc'hed ne gomzent nemet galleg ha ne veze komzet oute nemet galleg... peseurt galleg, peseurt meskaj : *Jetez vos botoù-koad avant d'aller dans la chambre toujours. Mettez pas trop de beurre contre votre pain,* ha kant tra all. — *Je parle toujours du français avec eux,* a zisplegas din ar vamm. *Je veux pas que mes gosses à moi y sont aussi bêtes et aussi malheureux que moi.*

Hag ar vamm-gozh, hi a gomze ur gwenedeg ken flour, distaget ken mat, a zanevel en un doare ken bev amzer he yaouankiz... ar vamm-gozh a blege d'an tonkadur. — Dam ya, emañ ar gwir gant va merc'h, ar mod eo bremañ, rac'h an dud a gomz galleg ha va merc'hed vihan a vo dimezellet a feson evel dimezellet Baod.

Va Doue ! Petra respont ? Petra ho pije c'hwir respontet ? Ur bobl brevet dindan treid an alouber ha merzheriet en he c'hig — hag e soñjen em mignoned, du-hont, e Polonia — a zo un dra spontus. Met petra larout, petra ober, pa'z eo

kouezhet ken izel ur bobl ma skop outi hec'h-unan ? Na gredit ket eo er skol eo e vez desket ha desavet ur bugel, digoret e spered : er gêr eo, pa vez eskemmet mennozioù a bep seurt etre ar rumadoù en ur yezh pinvidik — n'eus forzh pe yezh. Siwazh ! va skoliadezed paour ne gomprenent ket an tri-c'hard eus ar pezh a veze distaget gant o mamm-gozh !

Meur a wech war an hent, o tont en-dro, em eus santet ar gasoni o sevel ennon, kasoni a-eneb Bro-Frañs, a-eneb ar Stad hag an holl re a sikoure gantañ mougañ mouezh hon pobl, lazhañ ur vamm-vro.

Ar gasoni hag an dic'hoanag, an dizañspoer. Petra larout, petra ober ? Ar skolaerien en-dro din ? Holl e oant a-eneb. Komz, lenn ha skrivañ brezhoneg, se o lakae pe da c'hoarzhin pe da fuloriñ, pe gwashoc'h c'hoazh d'ober-ac'hanoc'h ur pro-nazi.

Ne oa ket evidon ur misi ober skol vrezhoneg evel ma kendalc'hen d'ober, da dri pe bevar krouadur goude bezañ displeget d'o zud kant ha kant gwech ne vefe ket falloc'h o galleg evit se.

Ne oa nemet va maouez karet — Doue d'he far-dono — hag hi merc'h ur Gall, am c'hoñforte : «Dalc'homp da labourat, dalc'homp da hadañ, emañ ar gwir ganeomp, ar Gwir a-eneb ar Bed».

Neuze, e tigre levr Roparz Hemon evit deskiñ ur gentel nevez ha me a lenne «An aotrou Bimbochet e Breizh», pe e vuskanen «Marù Jañ-Jañ», ur werzenn savet just a-walc'h e Sant-Adrian gant ur Pessel bennak marteze, e gre an Dispac'h bras.

Perak em eus kounaet dremm an div c'hoar hag enorioù an amzer-se a dristidigezh ? Ar sizhun all, en ur fest-noz, em eus gwelet ur paotr war-dro ugent vloaz — blev hir, un erminig mantal a-ispih ouzh e c'houg — o tañsal ul laride. — He, Pessel, a hopas un all, «Son ar Chistr» ! Un niz dezhe marse ? (bout e oa ur breur).

N'ouzon ket. Atav eo bet frealzet va c'halon, o soñjal e parabolenn an Hader — an haderien.

Sten Kidna.

danevelliñ : kontañ.
dic'hoanag, dizañspoer : dizesper.
evel rezoù : evel just.
gre : amzer, mare.
krouadur : bugel.
maouez : gwreg (amañ).
mantal : metal.
marse : marteze.
rac'h : holl, tout.
skopat : kreñchañ.
tachenn : feurm, menaj.
tonkadur : planedenn.

LEVRIOU BREZHONEG
TI ERWAN MOREAU

15, plasenn an Iliz-Veur

22 - LANDREGER

Pg : 20-32-76

S.A.E.

E gwerzh e kavfet niverenn 6 kelaouenn dia-barzh Skol an Emsav, diwar-benn ar sevenadur, dezhi stumm ur c'haier roneoskrivet, a 70 pajenn : evit kement-se eo bet goulennet digant un torkad emsaverien displegañ ar soñjoù a vagont war gudennoù ar sevenadur e Breizh ; en o zouez, skridoù Fañch Elegoet, Y. Erwan Broudig, Paotr Skrignag, Youenn Olier, Yann Talbot, Makoto Noguchi, Herve Latimier, Fañch Kerrain, Frañsez Favro... Aes mat vo deoc'h merzout aze n'eo ket bet savet niverenn 6 Skol an Emsav gant pennadoù hec'h izili nemetken... Met, ne vo ken met fonnusoc'h a-se an danvez, ha spletusoc'h ar vreutadenn. Na geo ?

Priz an niverenn-mañ : 4 lur (5 lur dre ar post)
CCP 2844 17 Roazhon.